

Piotr Marcinkowski

Czy bibliotekarze będą budowniczymi społeczeństwa informacyjnego w Polsce?

Odmomentu pojawiania się zjawiska społeczeństwa informacyjnego istnieje problem zwyczerpujący zdefiniowaniem go. Jest to jedno z tych pojęć, którego ogólne znaczenie jest powszechnie znane. Niestety wiedza potoczna często ogranicza się tylko do wiedzy hasłowej. Podobnie jak społeczeństwem obywatelskim, demokracją czy pluralizmem, większość ludzi natopięcienamiast miała bypoważny problem z odpowiednim jego zdefiniowaniem. Jednak w tym przypadku nawet teoretycy mają kłopot z opracowaniem wiążącej i powszechnie akceptowanej definicji społeczeństwa informacyjnego (**SI**). Dowodzą, że społeczeństwo informacyjne jest swego rodzaju *hasłem wytrychem*, którym posługują przedstawiciele wszelkich dziedzin życia. Wszak w początku XX wieku prawie wszystkie przejawy ludzkiej działalności są w takiej czy innej formie obecne w globalnej sieci informacyjnej. Definicja, w której tego hasła użył przedewszystkim od rozłożenia akcentów w tak szerokie pojęcie, jakim jest SI.

Najprostszainajbardziej ogólna definicja mówi, że SI to *nowy typ społeczeństwa, który ukształtował się w krajach, w których rozwój nowoczesnych technologii teleinformatycznych osiągnął bardzo szybkie tempo*.¹ Innym słowem jest to nowy typ społeczeństwa, który pojawia się w obliczu dynamicznego rozwoju nowoczesnych technologii komunikacyjnych.

W budowie społeczeństwa informacyjnego ogromną rolę spełniają bibliotekarze. Ci, którzy umieszczają w cyberprzestrzeni zasoby swoich bibliotek, mogą tworzyć z nich społeczeństwo wiedzy. Globalna wymiana otwartych zasobów tego typu może spowodować istotne zmiany jakościowe w intelektualnym życiu człowieka. Również w Polsce poprzez katalog biblioteczny dostępny w sieci, budowę bibliotek cyfrowych czy organizowanie dostępu do baz danych bibliotekarze wnoszą swój wkład do tego dzieła. Niestety ich rolanie zawsze jest dostrzegana i doceniana.

---

¹ *Spółeczeństwo informacyjne*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, [on-line], [dostęp 8.05.2006], Dostępny w WorldWideWeb: <<http://www2.ukie.gov.pl/WWW/serce.nsf/0/6A1F328341480FEAC1256F6A0038762F?Open>>.

Ambicją części środowiska bibliotekarskiego w Polsce jest aktywne współuczestnictwo w budowie nowej formacji cywilizacyjnej – jak jest społeczeństwo informacyjne. Pomijając rolę bibliotek i bibliotekarzy w planach budowy SI w Polsce wywołał gwałtowne protesty, których kulminacją było wystąpienie Prezesa Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich do Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002. W liście tym zawarto sugestie, jakoby bibliotekarze posiadali nie tylko kwalifikacje, ale i niezbędne kwalifikacje do pełnienia takiej roli. ² Czy jest tak w rzeczywistości?

Biblioteki, w tym przede wszystkim biblioteki naukowe, przetrwały do ostatniego piętnastolecia wielki proces modernizacji. Jednym z kluczowych elementów tych zmian stała się ich, zarówno bierna jak i czynna, obecność w cyberprzestrzeni. Rodzi się jednak pytanie, a nie bibliotekarze byliby twórcami tych zmian, a nie byliby tylko ich biernymi konsumentami?

Aby określić, w jakim stopniu bibliotekarze uczestniczą w sposób czynny i bierny w budowie społeczeństwa informacyjnego w Polsce, przeprowadzono badania wykorzystania przez nich, tak w życiu prywatnym, technologii IT. Celem ankiet było zbadanie, czy umiejętności teleinformatyczne ich wykorzystanie w środowisku bibliotekarskim jest większe od tych samych cech w środowisku Polaków. Odpowiedź na te pytania miało umożliwić wyodróżnienie i ocena jakości usług świadczonych przez bibliotekarzy (lub nie) predysponowanych do pełnienia ról liderów i współtwórców społeczeństwa informacyjnego w Polsce. Nie jest bowiem możliwe, aby grupa, której członkowie nie mają kwalifikacji, nie wykorzystania pewnych narzędzi mogła współtworzyć nową formację cywilizacyjną opierającą się w dużej mierze o technologie.

Od jesieni 2005 do wiosny 2006 r. przeprowadzono ankietę w grupie badawczej bibliotekarzy pracujących w bibliotekach różnego typu w różnych częściach w Polsce. Byli to pracownicy zarówno bibliotek akademickich (Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego, Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego, Biblioteki Politechniki Krakowskiej, Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu), publicznych (Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Wojewódzkiej Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorzowie Wielkopolskim) oraz kilkudziesięciu poznańskich bibliotek szkolnych.

---

² Uwagi Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich do dokumentu „Polska – Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001–2006”, List do Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich – Serwis Informacyjny, [on-line], [dostęp 11.05.2006], Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/epolska.html>>.

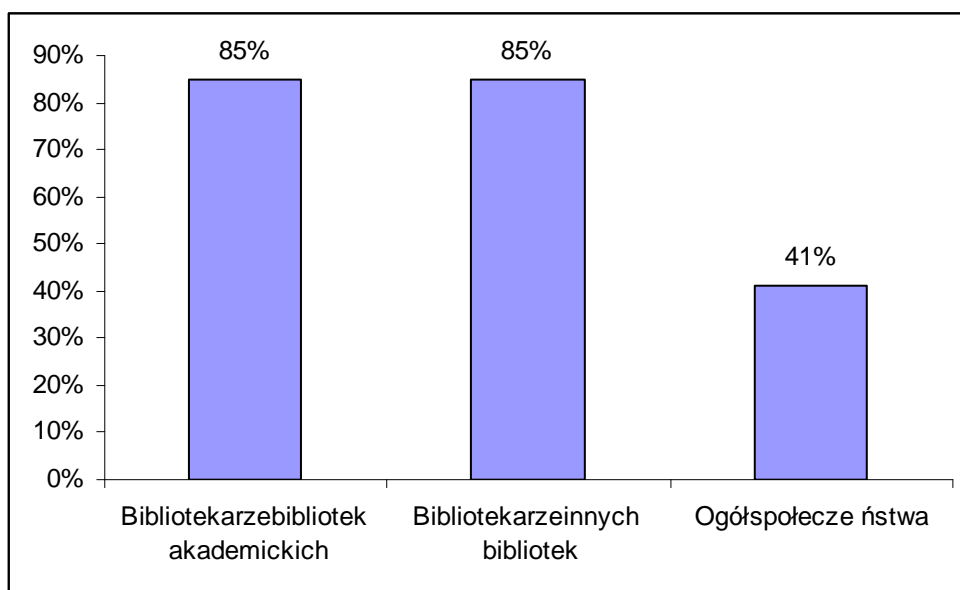
W wyniku analizy wyników badania wyodrębniono dwie podgrupy badawcze. W pierwszej znalazli się bibliotekarze bibliotek akademickich, w drugiej bibliotekarze bibliotek publicznych i szkolnych. Znaczący różnic w odpowiedziach na część pytań wynika z specyfiki miejsc pracy. Duże biblioteki akademickie są liderami w dziedzinie komputeryzacji. W latach 90-tych pojawiły się zintegrowane systemy biblioteczne, które wymusiły komputeryzację w zasadzie w wszystkich elementach warsztatu pracy bibliotekarzy. Biblioteki tego typu mają także wiele większą liczbę budżetów przeznaczanych na wyposażenie sprzętem komputerowym. Z tych powodów postanowiono wyodrębnić pracowników tych instytucji oddzielnie.

Badania przygotowano jak badanie porównawcze z wynikiem badania Centrum Badania Opinii Społecznych z kwietnia 2005 r.³ Wydaje się bowiem, że wiarygodna ocena poziomu wykorzystywania przez bibliotekarzy technologii ICT będzie możliwa tylko w konfrontacji z analogicznymi danymi z innych części społeczeństwa polskiego.

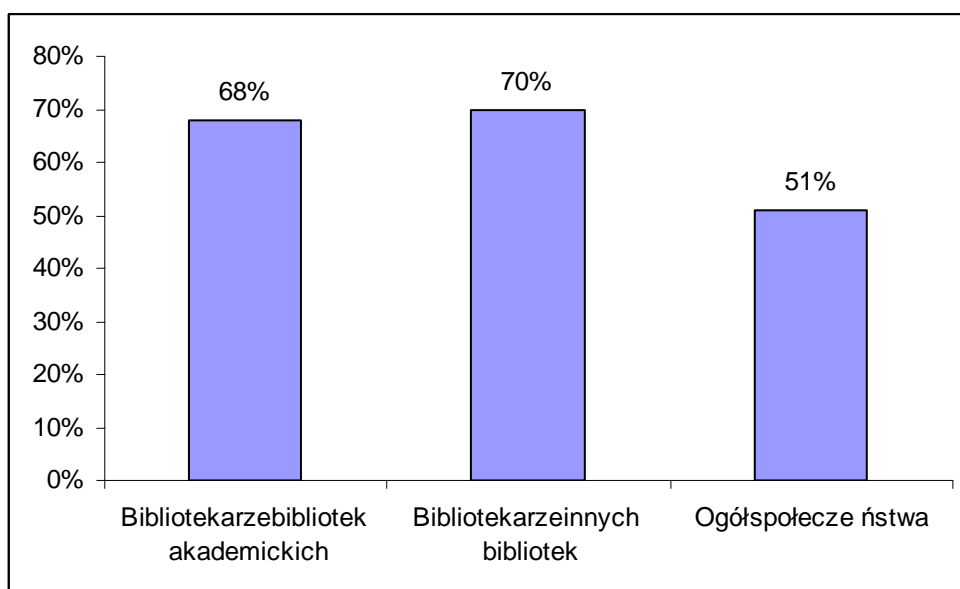
Pierwszą grupę pytań dotyczyła posiadania przez ankietowanych tradycyjnych urządzeń teleinformatycznych. Zapytano bibliotekarzy o posiadanie, a więc dostęp do telefonu stacjonarnego oraz telewizji kablowej i telewizji satelitarnej. Napytanie *Czy posiada Pan/Pani w swoim gospodarstwie domowym telefon stacjonarny?* [Rys.1] uzyskano odpowiedź twierdzącą od 75% grupy ankietowanych. Podobnie, choć w mniejszej skali, napytanie *Czy posiada Pan/Pani w swoim gospodarstwie domowym telewizję kablową lub satelitarną?* [Rys.2]. Dostęp do obu tych mediów w Polsce dosyć powszechny, w większości gospodarstw domowych telewizor i telefon stacjonarny są mediami obecnymi i oddawna. Ankietowani bibliotekarze, zaś, mimo, że ich zarobki są wysokie, posiadają regularny dochód wynika z cykliczności pracy, czego nie ma w przypadku ogółu polskiego społeczeństwa. W związku z tym stać ich na korzystanie z ewentualnie niedostępnych jakimiś telewizji i telefonii stacjonarnej. Stąd też znaczący różnic w poziomie posiadania tych urządzeń w gospodarstwach domowych bibliotekarzy w stosunku do średniej krajowej.

---

³ *Internet i komputery; Wyposażenie gospodarstw domowych, korzystanie, perspektywy rozwoju*; Komunikat z badań CBOS, Opr. M. Wenzel, Warszawa 2005.

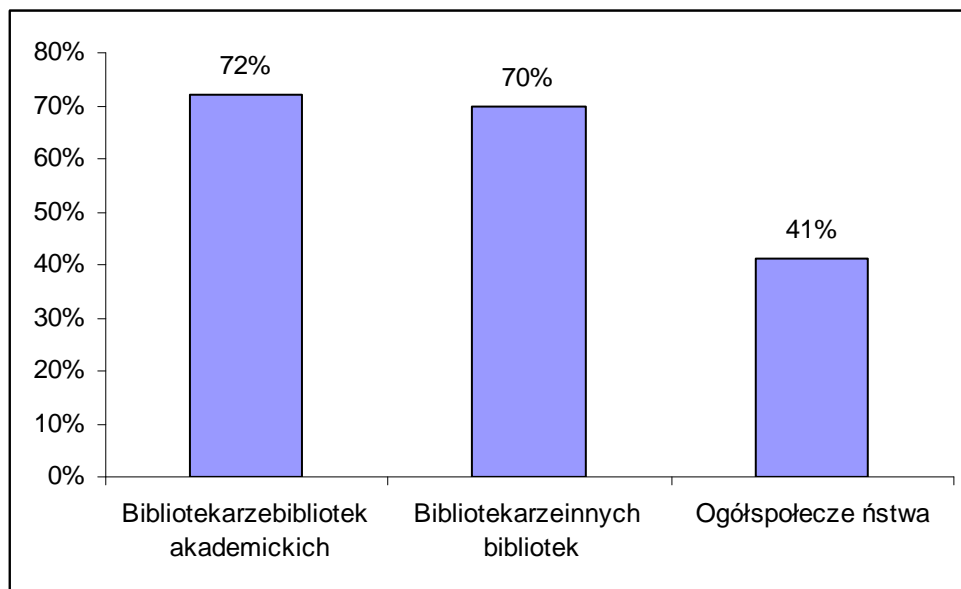
Rys.1 Odpowiedź 'tak' na pytanie: Czy posiada Pan/Pani w swoim gospodarstwie domowym telefon stacjonarny?

Rys.2 Odpowiedź 'tak' na pytanie: Czy posiada Pan/Pani w swoim gospodarstwie domowym telewizję kablową lub satelitarną?

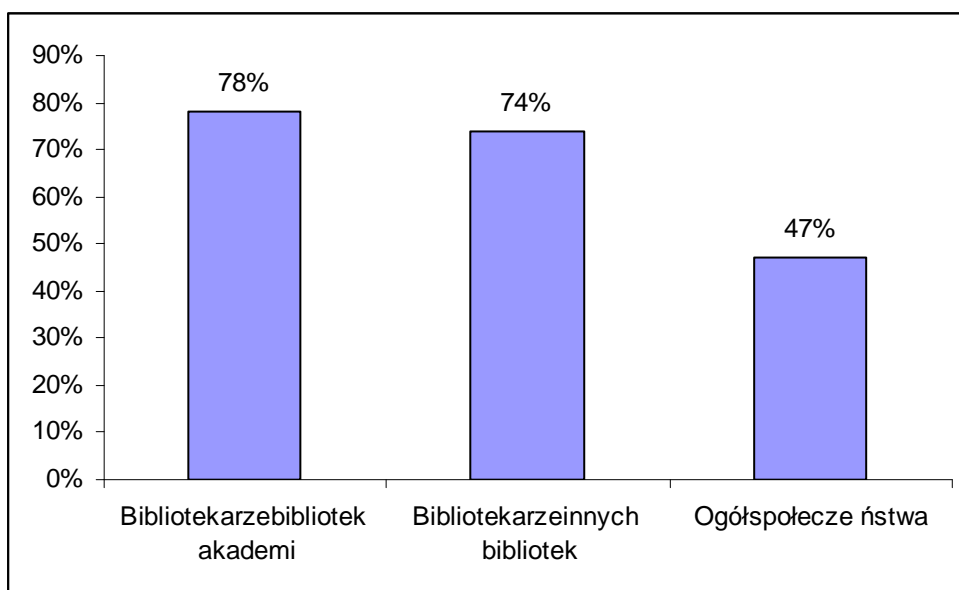
Podobnie kształtował się układ odpowiedzi w przypadku pytania o dostęp do nowoczesnych mediów teleinformatycznych – komputer i telefon komórkowy oraz o ich posiadanie w domu. Napytanie: Czy posiada Pan/Pani w swoim gospodarstwie domowym komputer osobisty? [Rys.3] odpowiedziało znacząco więcej (średnio o 30% więcej) niż w całej średniej krajowej) liczbą ankietowanych bibliotekarzy. Prócz wspomnianych wyżej czynników ekonomicznych związanych z

posiadaniem stałego źródła dochodu, bibliotekarze jako osoby przeciętnie wykształceni, zdają sobie sprawę z znaczenia posiadania komputera w domu w procesie kształcenia dzieci. Nie bez znaczenia pozostaje także fakt radykalnego spadku w ostatnich latach cen sprzętu komputerowego, który może być równoważony przez średni miesięczny pensyjny bibliotekarza.

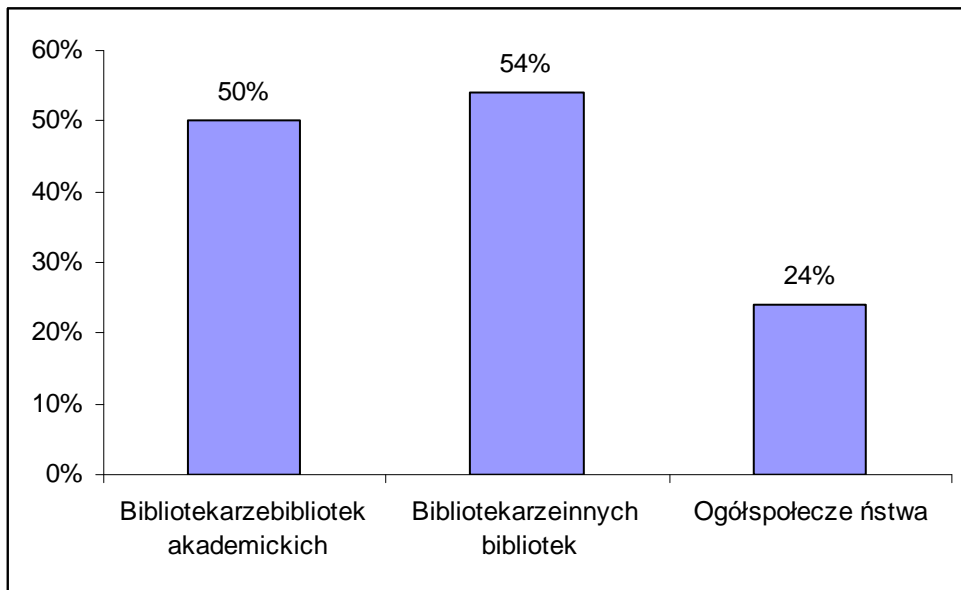
Rys.3 Odpowiedź na pytanie: *Czy posiada Pan/Pani w swoim gospodarstwie domowym komputer osobisty?*

Analogicznie kształtują się poziomy posiadania telefonów komórkowych. To względnie nowe medium zyskało sobie ogromną popularność, nie tylko w związku z ogromnym množeniem technologii, ale przede wszystkim z coraz niższymi kosztami zakupu i użytkowania. Na pytanie: *Czy posiada Pan/Pani telefon komórkowy do osobistego użytku?* [Rys.4] pozytywnie odpowiedziało aż 80% większa liczba bibliotekarzy w stosunku do ogół społeczeństwa.

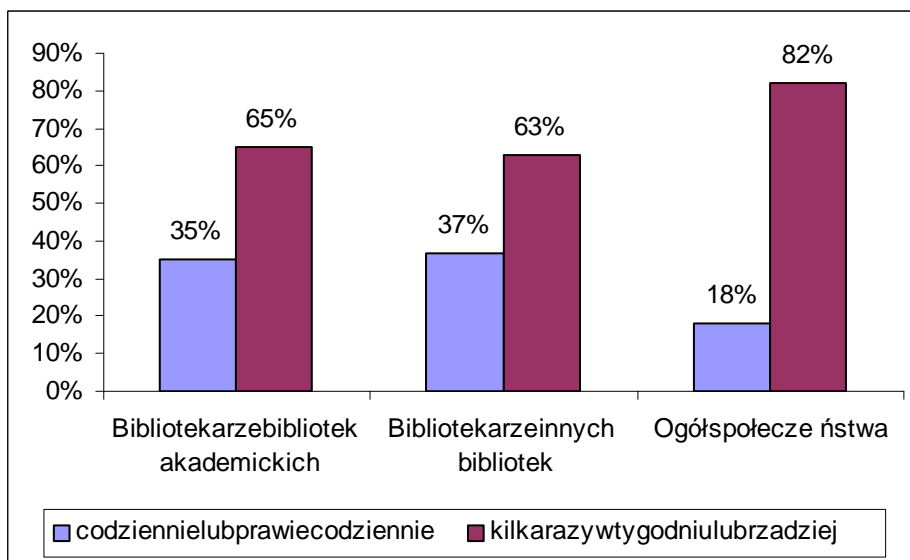

Rys.4 Odpowiedź twierdząca na pytanie: Czy posiada Pan/Pani telefon komórkowy do osobistego użytku?

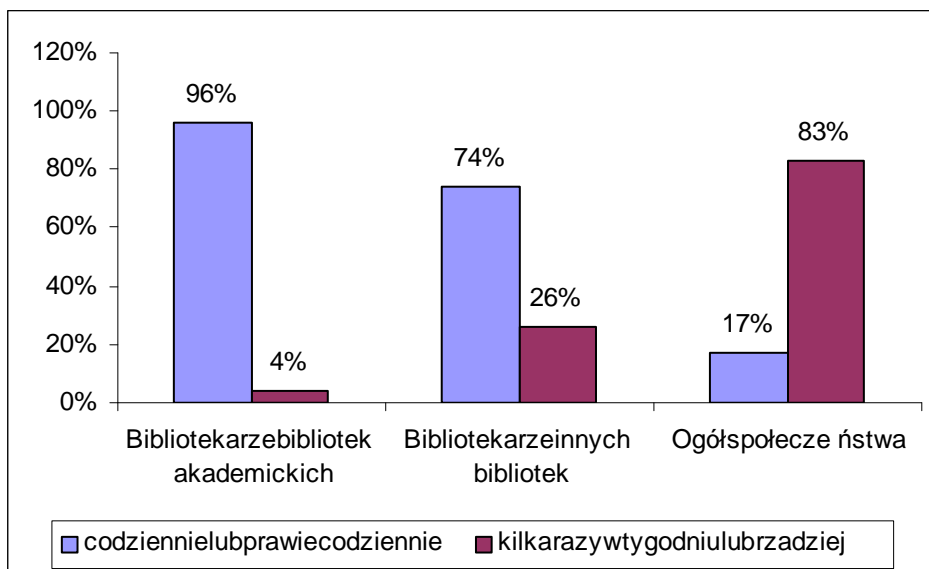
Inaczej przedstawia się wynik badania dotyczących dostępu do Internetu. Odpowiedzi na kluczowe pytanie: Czy posiada Pan/Pani w swoim gospodarstwie domowym dostęp do Internetu? [Rys.5] wyglądają podobnie jak odpowiedzi wcześniejsze. Jednak, mimo że nadal odpowiedź twierdzącą w śródogrupie bibliotekarzy są dwukrotnie wyższe od średniej ogólnopolskiej, przekraczają tylko nieznacznie próg 50%, czyli nie są imponujące. Wiąże się to nadal względnie wysokimi kosztami dostępu do Internetu, ale przede wszystkim z faktu wyłączenia się z analizy kolejnych dwóch pytań [Rys.6,7]. Dotyczy one niejskierowania z komputera. O ile bowiem zaledwie 35% bibliotekarzy bibliotek akademickich i 37% bibliotekarzy zatrudnionych w innych bibliotekach korzysta z komputerów w domu *codziennie lub prawie codziennie*, toyleż są samą częstotliwością z komputerów w pracy korzysta 74% bibliotekarzy bibliotek nieakademickich i aż 96% bibliotekarzy bibliotek akademickich. Przyczyną tego stanu rzeczy jest wspomniany już względnie wysoki poziom skomputeryzowania bibliotek, zwłaszcza akademickich.

Rys.5 Odpowiedź na pytanie: *Czy posiada Pan/Pani w swoim gospodarstwie domowym dostęp do Internetu?*

Rys.6 Odpowiedź na pytanie: *Jak często używa Pan/Pani komputer w domu?*

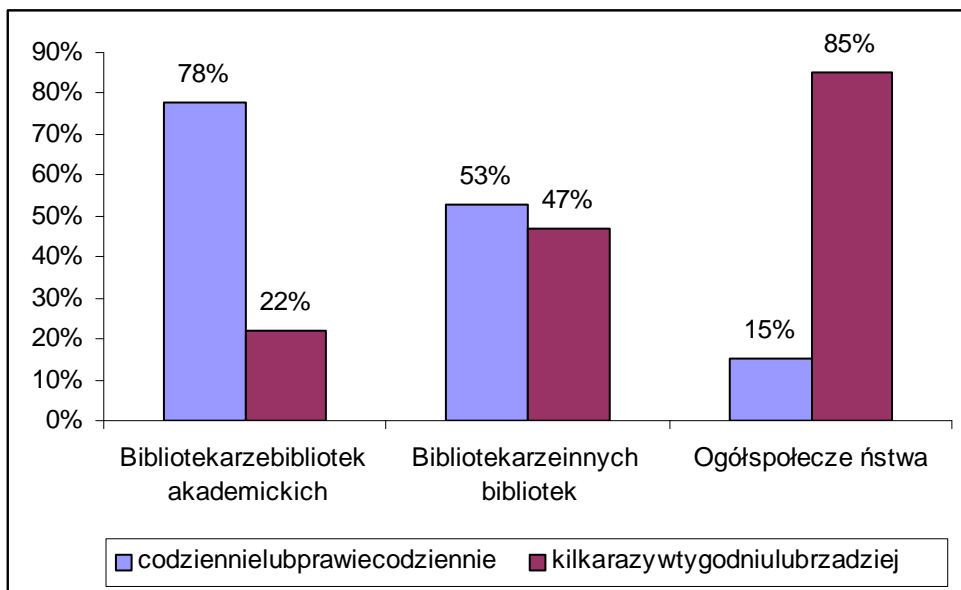

Rys.7 Odpowiedź na pytanie *Jak często używa Pan/Pani komputer w pracy?*

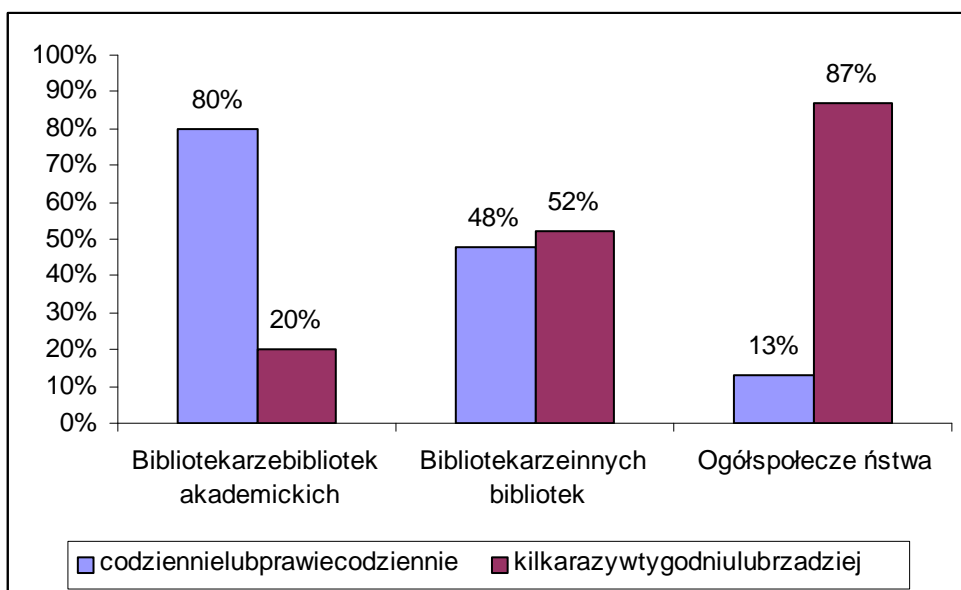
Naturalnie korzystanie z komputerów w miejscach pracy jest wymuszone przez pracodawcę i ogranicza się w większości do wykonywania czynności służbowych. Niemniej jednak niedoceniać roli i możliwości wykorzystywania tego dostępu do celów prywatnych czy półprywatnych pracowników. O ile bowiem tylko zaledwie ok. 35% bibliotekarzy deklaruje, że korzysta z komputerów w domu *codziennie lub prawie codziennie* [Rys.6], to tylko 78% bibliotekarzy bibliotek akademickich i 53% bibliotekarzy w innych bibliotekach *codziennie* przegląda strony www [Rys.8]. Zestawienie tych dwóch danych nie musi prowadzić do całkowitego stwierdzenia o niskiej wydajności pracy bibliotekarzy. Wręcz przeciwnie. Popierwszeństwo nadomniemywać, że sporadyczne *zeglądanie po sieci* jest w mniejszym niż w większym stopniu związane z obowiązkami służbowymi. Podrugienawet gdyby w części nie była to tak podnosi ogólnie zdolność medialne bibliotekarzy, które w dobie budowy społeczeństwa informacyjnego mają kluczowe znaczenia. Oczywiście pozostaje kwestia kultury organizacyjnej konkretnej instytucji kwestia proporcji tych relacji.

Podobnie kształtuje się wynik odpowiedzi na pytanie dotyczące częstotliwości korzystania z poczty elektronicznej [Rys.9]. Można nadomniemywać, że nawet najbardziej wydajny pracownik co jakiś czas prócz służbowych wysyła także prywatne czy półprywatne e-maile.

Rys.8 Odpowiedź na pytanie: *Jak często korzysta Pan/Pani z Internetu? Jak często przegląda Pan/Pani strony www?*

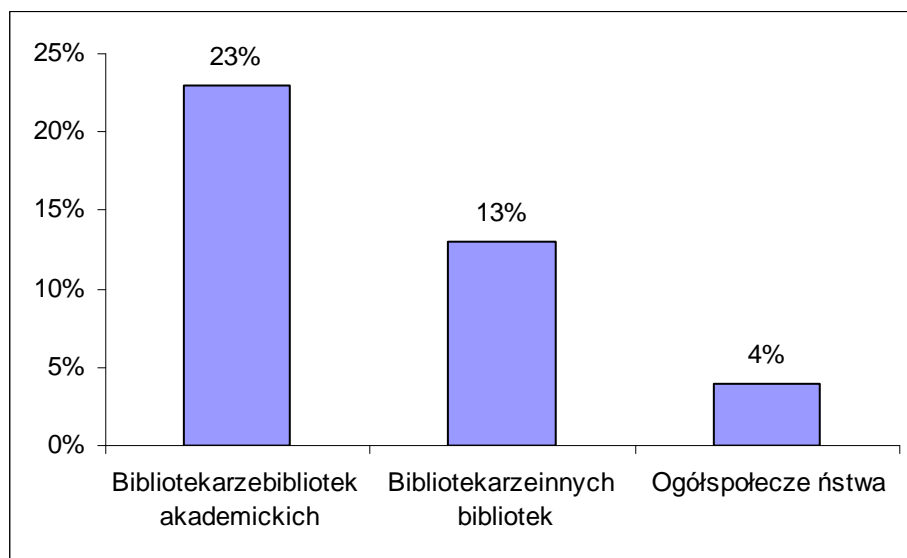

Rys.9 Odpowiedź na pytanie: *Jak często korzysta Pan/Pani z Internetu? Jak często sprawdza Pan/Pani pocztę elektroniczną?*

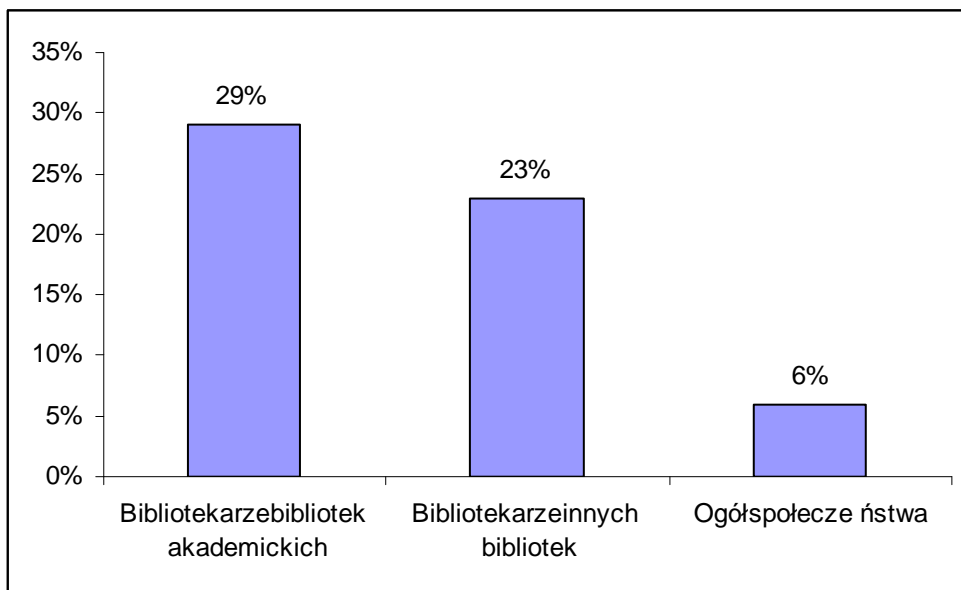
Współczynnik korzystania z Internetu w ogóle (przez przeglądanie stron www i wysyłanie poczty elektronicznej) kształtuje się na wysokim poziomie, a to jest możliwe dzięki odpowiedniemu przypadkowi innych danych. Uczestnictwo w społeczeństwie informacyjnym nie ogranicza się tylko do przeglądania i utrzymywania w Internecie. Warunkiem nawet biernej obecności w tej nowej formacji cywilizacyjnej jest przeniesienie jak najwięcej elementów życia codziennego

cyberprzestrzeni. Zapytano zatem o internetowe zakupy [Rys.10] i usługi bankowe [Rys.11], ściąganie filmów i muzyki [Rys.12], udział w grupach dyskusyjnych i forach [Rys.14] oraz korzystanie z komunikatorów [Rys.13]. W ten sposób badano, jakim stopniem bibliotekarze korzystają z narzędzi cywilizacji informacyjnej nie związanych bezpośrednio z ich obywatelskimi i zawodowymi.

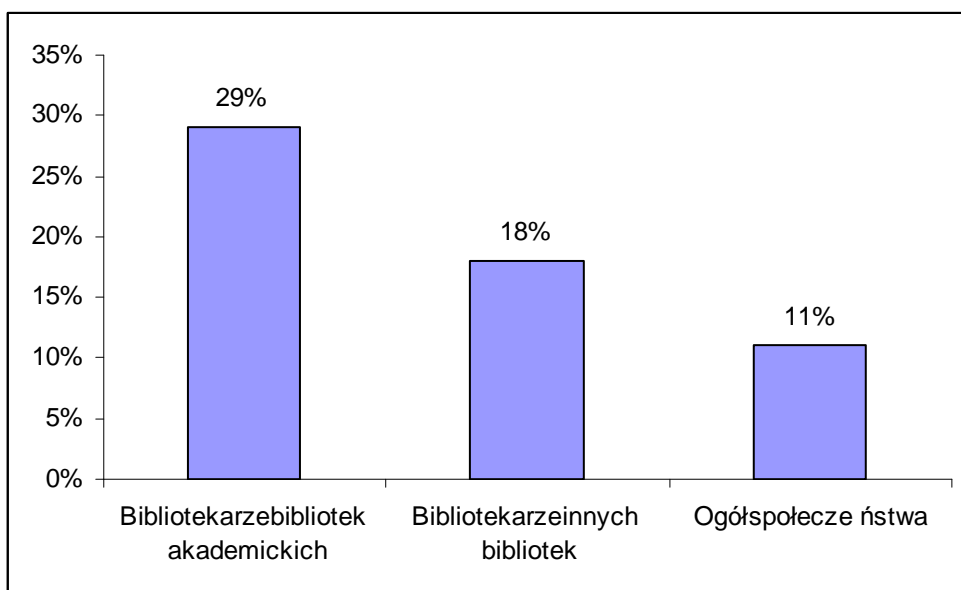
Powspólnie analizując dane uzyskane o informacjach, mówią one, że wprowadzenie bibliotekarzy (zwłaszcza grup pracowników bibliotek akademickich) korzystających z możliwości prawdy trzykrotnie częściej niż statystycznie Polacy i tak nie jest to wysoki poziom. Najwyższy poziom [Rys.13] uzyskały odpowiedzi na korzystanie z komunikatorów (gadu-gadu, tlen itp.), które byłyby jednak wykorzystywane częściej z pracy. Niezbyt wysoki jest poziom wykorzystania możliwości zakupu i korzystania z usług bankowych przez Internet. Usługi są wykorzystywane przez najmniej trzecią część bibliotekarzy bibliotek akademickich, która ma przecież stać się powszechną dostępną komputerów z Internetem.

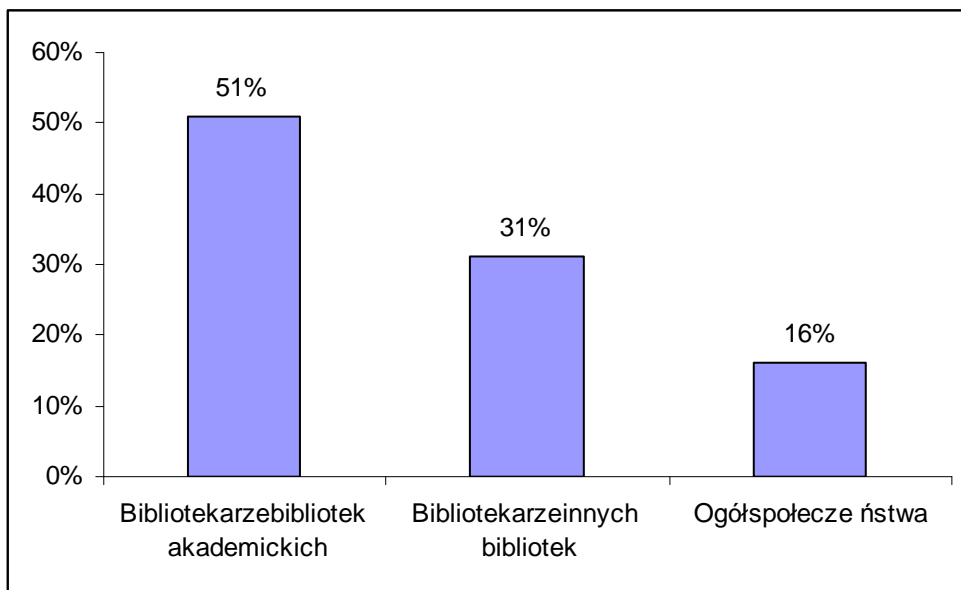
Rys.10 Odpowiedź twierdząca na pytanie: Czy w ciągu ostatniego miesiąca kupił/a Pan/Pani coś przez Internet?

Rys.11 Odpowiedź na pytanie: Czy w ciągu ostatniego miesiąca korzystał/a Pan/Pani z usług bankowych przez Internet?

Rys.12 Odpowiedź na pytanie: Czy w ciągu ostatniego miesiąca ściągał/a Pan/Pani darmowe programy, muzykę i filmy z Internetu?

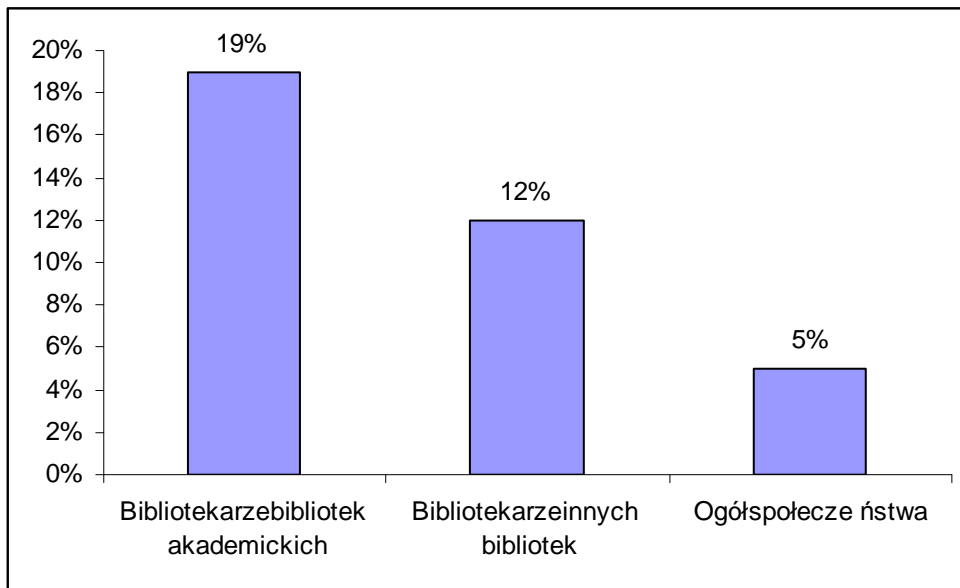

Rys.13 Odpowiedzi na pytanie: Czy w ciągu ostatniego miesiąca rozmawiał/a Pan/Pani z kimś z najbliższych znajomych przez komunikatory np. gadu-gadu, tlen?

Niespodzianką jest najniższy udział w internetowych grupach dyskusyjnych i forach. Osiągnięto poziom 19% dla bibliotekarzy bibliotek akademickich i 12% dla bibliotekarzy innych bibliotek [Rys. 14]. Fakt ten jest tym bardziej zastanawiający, że istnieje niewiele inicjatyw tego typu. Forum EBIB na czeslegdziezarejestrowanych jest niestety tylko 916 użytkowników⁴ przy łącznej liczbie bibliotekarzy w Polsce prawie 30.000⁵.

⁴ Użytkownicy, Elektroniczne fora EBIBaw: Elektroniczna Biblioteka – Platforma cyfrowa Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, [dostęp 20.05.2006], Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/phpBB/memberlist.php>>.

⁵ Bibliotek w liczbach, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich – Serwis informacyjny, [on-line], [dostęp 20.05.2006], Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/bnauk_liczby.html>; Bibliotek publicznych w liczbach, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich – Serwis informacyjny, [on-line], [dostęp 20.05.2006], Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/bp_liczby.html>.

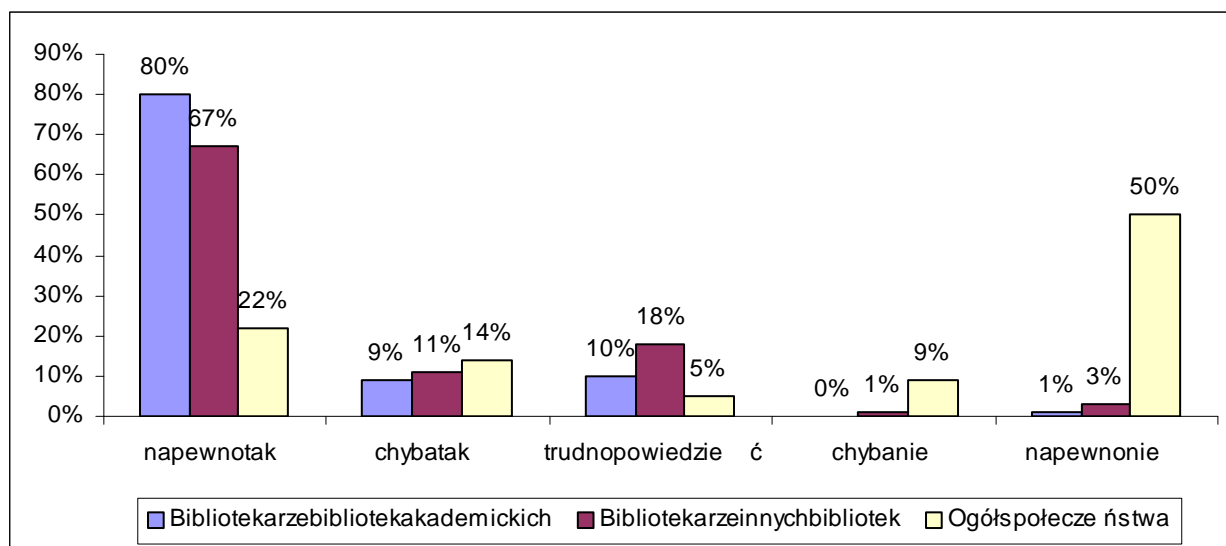

Rys.14 Odpowiedzi twierdzące na pytanie: *Czy wci ąguostatniegomięsi ącabrał/aPan/Paniudziałw internetowych grupach lub forach dyskusyjnych?*

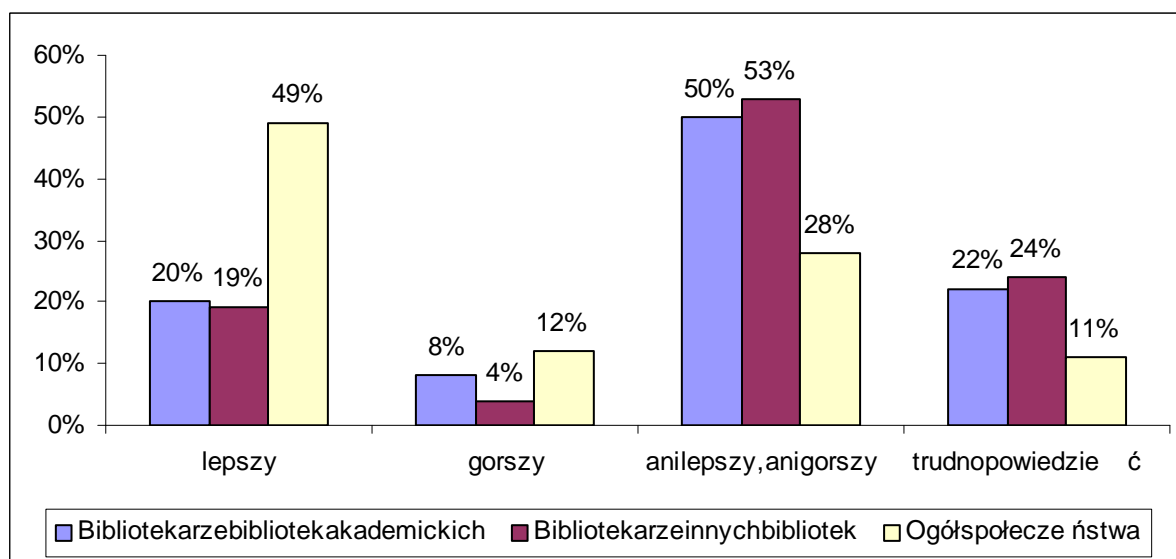
Rodzice zatem wniosek, że bibliotekarze są wykorzystywani w nowych technologiach przez minimalistami. Podobnie jak ogół społeczeństwa (choć w większym stopniu) wykorzystujemy siły w cyberprzestrzeni w niewielkim stopniu. Się gajają raczej proste siły, za ponad 70% z nich korzystają z nowych technologii i tylko w sposób bierny. Jeśli chodzi o dotychczasową wiedzę i dotychczasowe przeżycia z internetu i życia w świecie elektronicznym, można powiedzieć, że ogromna grupa bibliotekarzy korzysta z wiedzy i cywilizacji informatycznej, ale nie jest to przeciętny Polak, a raczej jest to przekonanie.

Aby ustalić prawdziwość tej tezy zadano ankietowanym dwa pytania dotyczące przyszłości ogólnej ocen nowych technologii. W pierwszym z nich *Jak Pan/Pani sądzi, czy wci ąguostatniegomięsi ącabrał/aPan/Pani korzysta z Internetu regularnie, czyli przynajmniej raz w miesiącu?* potwierdzili, że w przyszłości będą nadal korzystać z tego nowego medium [Rys. 15]. Jednak w drugim pytaniu *Jak Pan/Pani myśli, czy dzięki nowym technologiom, takim jak Internet i telefonia komórkowa, świat staje się lepszy czy gorszy?* ponad połowa badanych bibliotekarzy uznała, że świat dzięki nowym technologiom ICT nie będzie ani lepszy ani gorszy. Swoją optymistyczną opinię wyraziło tylko 20% bibliotekarzy, przy 49% odpowiedzi w badaniu ogólnopolskim. Dowodzi to, że bibliotekarze, mimo że

korzystają Internetu zdecydowanie częściej od ogółu społeczeństwa, są w stosunku do niego o wiele bardziej sceptyczni.

Rys.15 Odpowiedź na pytanie: *Jak Pan/Paniś używa, czy wci ągunakanst ęnego roku będzie Pan/Pani korzysta ć z Internetu regularnie, czyli przynajmniej raz w mies i ącu?*

Rys.16 Odpowiedź na pytanie: *Jak Pan/Pani my śli, czy dzi ękinowym technologiom, takim jak Internet i telefonia komórkowa, świat staje się lepszy czy gorszy?*

Spółeczeństwo informacyjne w Polsce to w dalszym ciągu ogromnym stopniu bardziej postulat niż fakt. Zarówno na poziomie dost ępnosci do technologii teleinformatycznych (ICT), jak i na poziomie efektywnego ich wykorzystania, jest jeszcze bardzo wiele do zrobienia. Faktem są prawdziwe kolejne inicjatywy, które zmierzają do zmiany tego stanu rzeczy, jednak tempo zmian wynikających z ich wdra Źniania jest wciąż zbyt wolne. Wydaje się

więc, żeka żdainicjatywa,któraprowadziłabydozwi ększenia świadomości informacyjnejspołecze ństwa,jestcennaigodnauwagi.Rolabibliotekarzy,jako grupyzawodowejzajmuj ącejsi ęnacodzie ńdostarczanieminformacjimo żeby ów tejmierzcenna.B ędzietomo żliwejjednaktylkowtedykiedybibliotekarzesami wcześniejszan ąsi ęczynnymiuczestnikamispołeczno ści cybernetycznej.

Jakdotejporyjednak,bibliotekarze(zawyj ątkiemw ąskiejgrupyentuzjastów) sąwwi ększościtylkoaktywnymialesceptycznymiibiernymikonsumentami rewolucji cybernetycznej.Nowinkitechnologiczne,takiejakdost ępdobazdanychie- czasopismorazbibliotekicyfrowe,zapocz ątkowanewbibliotekachnaukowych zyskująpowolizwolenników w śród swoichwłasnychpracowników.Niemniej w ąską grupęentuzjastówtworz ącaipromuj ącaje,mo żnazcał ąpewno ściązaliczy ćdo awangardypolskiegospołecze ństwa informacyjnego.Dopiero,jednakkiedygrupata staniesi ęw środowiskubibliotekarzywszelkichbibliotekgrup ąznac ąca ędzie możnapowiedzie ć, żebibliotekarzetworz ąwPolscespołecze ństwo informacyjne.

Bibliografia

- *Bibliotekinaukowewliczbach* ,StowarzyszenieBibliotekarzyPolskich–Serwis Informacyjny,[on-line],[dost ęp20.05.2006],Dost ępnymWorldWideWeb: <http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/bnauk_liczby.html>.
- *Bibliotekipublicznewliczbach* ,StowarzyszenieBibliotekarzyPolskich–SerwisInformacyjny,[on-line],[dost ęp20.05.2006],Dost ępnymWorldWide Web:<http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/bp_liczby.html>.
- *ePolska2006,Plandziała ńnarzecrozwojuspołecze ństwa informacyjnegow Polsce*,MinisterstwoInfrastruktury,[on-line],[dost ęp24.05.2006],Dost ępnymWorldWideWeb: <<http://www.centrumdoradztwa.pl/artykuly/epolska2006.pdf>>.
- Goban-KlasT.,SienkiewiczP., *Społeczeństwoinformacyjne;Szanse, zagrożenia,wyzwania* ,Kraków1999.
- *Internetikomputery;Wyposa żeniegospodarstwowymych,korzystanie, perspektywrozwoju* ;Komunikatzbada ńCBOS,Opr.M.Wenzel,Warszawa 2005.

- Juszczyk S., *Człowiek w świecie elektronicznych mediów – szanse i zagrożenia*, Katowice 2000.
- *Spółeczeństwo informacyjne*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, [on-line], [dostęp 8.05.2006], Dostępny w World Wide Web: <<http://www2.ukie.gov.pl/WWW/serce.nsf/0/6A1F328341480FEAC1256F6A0038762F?Open>>
- *Uwagi Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich do dokumentu ePolska-Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006*, List do Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich – Serwis Informacyjny, [on-line], [dostęp 11.05.2006], Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/epolska.html>>.
- *Użytkownicy*, Elektroniczne fora EBIBaw: Elektroniczna Biblioteka – Platforma cyfrowa Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, [dostęp 20.05.2006], Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/phpBB/memberlist.php>>.
- Zacher L., *Spółeczeństwo informacyjne. Aspekty techniczne, społeczne i polityczne*, Warszawa 1992.